

O priljubljenosti in razširjenosti mizarne obrti v Šentvidu je razviden podatek iz letnih poročil Obrtno nadaljevalne šole v Šentvidu: v šol. letu 1897/98 je bilo od 156 vpisanih učencev obrtne šole 114 mizarjev. Enako razmerje med učenci Obrtne nadaljevalne šole je bilo tudi kasneje, kar je bil odraz potreb mizararskih delavnic.

Do leta 1910, ko je začela delovati Česnova hidroelektrarna na Brodu, je bila izdelava v glavnem ročna. Po letu 1907 so z ustanovitvijo Prve kranjske mizarne zadruge v Vižmarjih, začeli s strojno obdelavo in za transmisijski jermenski pogon vgradili parno lokomotivo kupljeno pri Technologisches Gewerbe Museum na Dunaju. Za prenos tehnoloških novosti in podjetniških znanj, so se za časa Avstroogrške monarhije, mojstri udeleževali tečajev na Dunaju ali Gradcu, ali celo za določen čas zaposlili v tujini. Tudi delovne nesreče so bile del te obrti, pravijo, da je le redkim mizarjem uspelo ohraniti vse prste ali nepoškodovano hrbtenico zaradi dela s težkimi plohi. Niso zanemarljivi tudi primeri pljučnih rakov zaradi rakotvornih prahov trdih lesov in organskih topil (toluen) v nitrolakih.

SPOMINSKA MIZARNICA

Viri in literatura za muzejska dokumentarna gradiva: Stane Granda, Župnija Šentvid nad Ljubljano skozi čas in prostor, Ljubljana 2005

Jurij Šilc, Stoletje po stoletjih, Zgodovina Stanežič in Dvora v luči stoletnice tamkajšnjega gasilstva, Stanežiče 2014

Avguštin Škorc, Spomini na mojo prehojeno pot, Ljubljana 2009

Naš zvon, cerkveni list župnije Št. Vid nad Ljubljano, št. 6, 9, in 12, letnik 1933

Osebni arhivi mizarjev in njihovih potomcev

Zgibanko je izdalo Društvo Blaž Potočnikova
čitalnica, Prušnikova c. 90, Ljubljana Šentvid, 2021
e-naslov: drustvobpc@gmail.com

Logotipi donatorjev:

BLAŽ POTOČNIKOVA ČITALNICA
PRUŠNIKOVA 90, ŠENTVID NAD LJUBLJANO

SPOMINSKA MIZARNICA

zbranemu ročnemu orodju, dodali še dokumentarno gradivo z opisom začetkov te obrti v Šentvidu, potekom šolanja in vajeništva, oblike združevanja v zadruge in organiziranja razstav v Šentvidu ter udeležb na ljubljanskem in zagrebškem sejmu. Predstavljen je tudi nemirni čas nemške okupacije in povojno revolucionarno dogajanje z zaplembami premoženja in oteževanjem poslovanja obrtnikov.

Razstava prikazuje tipično delovno mesto z vsemi orodji, ki jih je s podpisom zadolžnice prevzel vsak pomočnik. Predstavljena je zbirka ročnih orodij na čelu z najpopularnejšim obličem. Uporabljali so 18 različnih izvedb obličev za obdelavo masivnih lesov in izdelavo profilov, več vrst žag, dlet, pil, svedrov, merilnih in drugih pripomočkov. Ker je bila Izdelava pohištva za večino mizarjev povsem ročna, so obvladali celo vrsto delovnih postopkov; žaganje, oblanje, lepljenje, raščlanje, brušenje in politiranje. V muzeju je tudi originalna peč za gretje plošč in pripravo kostnega kleja za lepljenje furnirja.

Predstavljeni so tudi inovativni posamezniki, ki so poleg običajnih izdelkov, več ali manj za lastno veselje, izdelovali glasbila, intarzije s furnirji in okrasne predmete.

Za zbrane in podarjene muzejske materiale gre zahvala potomcem, ki so ohranjali družinski zgodovinski fond, pomagali z zbiranjem podatkov in za osebna pričevanja.

Zahvala gre tudi vsem donatorjem za denarno in materialno pomoč pri ureditvi prostora.

POGLED V ZGODOVINO

Že v pradaavnini je bil les človekov najbolj prijazen material, ne samo kot vir toplote in gradivo za bivališča, ampak za orodja in uporabne izdelke; od zibelk do krst, vmes pa neskončna paleta izdelkov, ki so jih skozi čas spretni rokodelci oblikovali in nadgrajevali uporabnost vzporedno z razvojem ostalih rokodelskih obrti. Lesna stroka je s časom razvila usmeritve; mizarje, ki se tudi delijo na pohištvene in gradbenopohištvene, tesarje, sodarje, kolarje in rezbarje. V Šentvidu imajo mizarji zaradi številnosti častno mesto, v slovenskem prostoru pa kot eden vodilnih mizarskih centrov v obdobju prve polovice 20. stoletja.

V Vižmarjih je prvo mizarsko delavnico odprl Lovrenc Koman leta 1840. Kje se je izučil obrti, ni znano, pri njem pa se je izučilo sedem okoličanov, ki so z odprtjem svojih delavnic sprejemali nove učence in s tem postavili temelje zgodbi o šentviških mizarjih, ki jih omenja celo Oton Župančič l. 1910 v svoji pesnitvi Kovaška. Še pred Komanom je l. 1836 v Šentvidu odprl obrt podobar in rezbar Matej Tomc (1814–1885), ki je poleg mizarjev zaposloval še rezbarje, pozlatarje in slikarje. Oltarje in ostalo cerkveno opremo je izdeloval tako uspešno, da so delavnico imenovali »mala akademija«. Pri njem je deloval tudi mizar Mihael Zalokar (1813–1896), ki je po odprtju svoje delavnice l. 1856 na Trati, postavil temelj sedanji peti mizarski generaciji.

V obdobju 2. polovice 19. stoletja je imel pomembno vlogo za krepitev vseh obrti v Šentvidu župnik Blaž Potočnik (1799–1872), ki je od l. 1833 do svoje smrti poleg duhovnega, kulturnega in narodnobuditeljskega dela, spodbujal učenje in gradnjo Ljudske šole l. 1866 ter pisal učbenike. Še pomembnejšo vlogo za razvoj obrti je imel kleparski mojster in župan Anton Belec (1858–1940). Bil je pobudnik ustanovitve Društva rokodelskih pomočnikov l. 1883 in gradnje njihovega doma l. 1887, pobudnik in mentor Prvi kranjski mizarski zadrugi v Vižmarjih l. 1900, aktivni sodelavec pri gradnji nove Ljudske šole leta 1911 in leta 1900 pogajalec pri izbiri zemljišča za gradnjo klasične gimnazije Škofovi zavodi. S tem je tudi zagotovil delo šentviškim obrtnikom. Zgovoren je podatek, da je približno 10 odstotkov investicijske vrednosti gradnje Škofovih zavodov pripadalo šentviškim mizarjem, kleparjem in prevoznikom.

Društvo Blaž Potočnikova čitalnica iz Šentvida pri Ljubljani, z odprtjem muzeja Spominska mizarnica v Gunccljah z etnološko zbirko ročnih orodij in dokumentacijskimi gradivi, postavlja spomenik generacijam mizarskih rokodelcev v Šentvidu z okoliškimi naselji: Brod, Vižmarje, Stanežiče z Dvorom, Guncclje, Medno, Poljane, Podgora in Trata, Glince in Pržan.

V društvu smo leta 2003 pripravili razstavo ročnih mizarskih orodij, za stalno postavitev pa nismo imeli primerne prostora, da bi se rodovom, ki so mizarili v našem kraju, poklonili s spominsko sobo, v kateri je predstavljena zgodovina te obrti v Šentvidu.

Mestna občina Ljubljana je za etnološko zbirko dodelila sobo v nekdanjem Zadržnem domu v Gunccljah, za dokončno ureditev muzeja smo v društvu k